

УДК 130.2

DOI 10.32461/2226-3209.1.2025.327941

Цитування:

Самойленко С. С. Концепт хроносу в культурно-цивілізаційному вимірі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 1. С. 153–158.

Самойленко Святослав Сергійович, аспірант Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0004-0306-0874>
dkr3124.ssamoylenko@dakkkim.edu.ua

Samoilenko S. (2025). The Concept of Chronos in the Cultural and Civilizational Dimension. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 1, 153–158 [in Ukrainian].

КОНЦЕПТ ХРОНОСУ В КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНОМУ ВИМІРІ

Мета статті – проаналізувати концепт Хроносу в культурно-цивілізаційному вимірі, зокрема його роль у формуванні світоглядних, філософських та соціокультурних уявлень різних епох і цивілізацій, а також специфіку трактування часу в різних культурах, його вплив на структуру суспільних відносин, мистецтво, життя людини та ін. **Методологія дослідження** ґрунтується на парадигмі системності, яка передбачає звернення до методів і підходів з різних наук – культурології, історії, філософії, мистецтвознавства. **Наукова новизна**. Здійснено спробу осмислити концепт Хроносу як ключовий елемент культурно-цивілізаційного розвитку, що дає змогу розкрити його значення не лише як категорії часу, а й як структурного елемента культурних парадигм у різних цивілізаційних традиціях із урахуванням впливу на формування світоглядних і мистецьких концепцій. **Висновки**. Концепт Хроносу є ключовим у розумінні часу в культурно-цивілізаційному вимірі як соціальне, історичне й художньо-естетичне явище та одна із центральних категорій у культурологічних дослідженнях, адже сприйняття та організація часу суттєво впливають на формування культурних традицій, світогляд і менталітет будь-якого суспільства. Його трактування змінювалося в різні історичні періоди та залежало від особливостей світоглядних систем і філософських традицій. У давньогрецькій філософії Хронос символізував лінійний, об'єктивний та невідчужуваний плин часу, що відрізняється від Кайроса – моменту сприятливої нагоди. У міфологічному аспекті образ Хроноса переплітався з уявленнями про божественний час, який згодом отримав християнське осмислення як земний, гріховний і незворотний. Середньовічна християнська традиція протиставляла Хронос вічності Бога, надаючи йому значення очікування Судного дня. У Новий час і період Модерну концепт часу зазнав значних трансформацій під впливом науки й технологій. Він почав сприйматися як вимірювана й контрольована величина, що знайшло відображення в індустріальному суспільстві. У постмодерну епоху Хронос піддається деконструкції, а його осмислення зазнає змін через появу новітніх технологій, цифровізацію, нелінійні концепції. Віртуальна реальність, цифрові комунікації та глобалізація сприяють розмиванню часових меж, перетворюючи Хронос на змінну й фрагментовану категорію. А технологічний прогрес і гонитва за продуктивністю призводять до фрагментації часу, синдрому дефіциту уваги та виснаження людини.

Ключові слова: культурно-цивілізаційний, Хронос, час, культура, мистецтво.

Samoilenko Svyatoslav, postgraduate student of the National Academy of Culture and Arts Management

The Concept of Chronos in the Cultural and Civilizational Dimension

The purpose of the article is to analyse the concept of Chronos in the cultural and civilizational dimension, in particular its role in the formation of worldview, philosophical and socio-cultural representations of different epochs and civilizations, as well as the specifics of the interpretation of time in different cultures, its influence on the structure of social relations, art, human life. **The research methodology** is based on the paradigm of systematicity, which involves the use of methods and approaches from various sciences – cultural studies, history, philosophy, art history. **Scientific novelty**. An attempt has been made to comprehend the concept of Chronos as a key element of cultural and civilizational development, which makes it possible to reveal its meaning not only as a category of time, but also as a structural element of cultural paradigms in various civilizational traditions, taking into account the influence on the formation of worldview and artistic concepts. **Conclusions**. The concept of Chronos is key to understanding time in its cultural and civilizational dimension as a social, historical and artistic and is aesthetic phenomenon and one of the central categories in cultural studies, since the perception and organisation of time has a significant impact on the formation of cultural traditions, worldview and the mentality of any society. Its interpretation changed in different historical periods and depended on the particularities of worldview systems and philosophical traditions. In ancient Greek philosophy, Chronos symbolised a linear, objective and inexorable flow of time, as opposed to Kairos – the moment of a favourable opportunity. In its mythological aspect, the image of Chronos was intertwined with ideas about divine time, which later received a Christian understanding as earthly, sinful and irreversible. Medieval Christian tradition contrasted Chronos with the eternity of

God, giving it the meaning of waiting for the Day of Judgment. In the New Age and the Modern period, the concept of time underwent significant transformations under the influence of science and technology. It began to be perceived as a measurable and controllable quantity, which was reflected in industrial society. In the postmodern era, Chronos is deconstructed, and its understanding is transformed by the emergence of new technologies, digitalisation, and non-linear concepts. Virtual reality, digital communication, and globalisation contribute to the blurring of the boundaries of time, turning Chronos into a variable and fragmented category. And technological progress and the pursuit of productivity lead to the fragmentation of time, attention deficit syndrome, and human exhaustion.

Keywords: cultural and civilizational, Chronos, time, culture, art.

Актуальність теми дослідження концепту Хроносу, який традиційно пов'язується із міфологічними, філософськими та релігійними уявленнями про час, зумовлена дедалі зростаючим інтересом до осмислення часу як фундаментального чинника, який впливає на розвиток суспільств, культурних традицій та світоглядних парадигм, а також дає змогу виявити глибинні механізми взаємодії між минулим, теперішнім і майбутнім у різних культурних традиціях.

Дослідження цього концепту також є важливим для розуміння того, як різні культури і цивілізації формують власні часові орієнтири, як змінюються уявлення про культурно-історичну динаміку та яке значення має час у процесах культурної ідентифікації. Відтак вивчення концепту Хроносу безпосередньо екстраполюється у культурно-цивілізаційну площину.

Аналіз хронотопів культурно-цивілізаційного розвитку також дає змогу виявити особливості сприйняття часу в умовах глобалізації, інформаційного суспільства, прискорення темпів соціальних змін та навіть у кризові моменти існування культур, що сприяє більш глибокому розумінню культурно-історичних процесів, механізмів соціальної динаміки та формування майбутніх сценаріїв розвитку цивілізацій.

Тобто в сучасному науковому дискурсі час розглядається не лише як фізична категорія, а й як соціокультурний феномен, який визначає ритми та способи життя, історичні трансформації та культурно-цивілізаційні моделі розвитку людства.

Аналіз досліджень і публікацій. Українська культуролог О. Гончарова у публікації «Темпоральність в умовах миру та війни: до питання зміни орієнтацій особистості у соціальному часі» [1] аналізує «зміни в орієнтації у соціальному часі особистості у ситуації війни порівняно з її темпоральними орієнтаціями в ситуації миру» [1, 26], обґрунтовує позицію, що ці відмінності можуть стати «спусковим гачком» для розгортання тривалої екзистенційної кризи особистості» [1, 26], а також пропонує «можливості подолання такої кризи за рахунок антагоністичних –

адаптивних – механізмів пристосування до ситуації часової невизначеності» [1, с. 26].

У статті «Часовикористання: особливості українських реалій» [3] О. Мандебура та О. Полунін розглядають особливості часу як ресурсу в сучасних українських реаліях на основі семантики часу організаційного психолога Е. Жакеса, який «виділяє шість функцій і п'ять вимірів часу: Функції: час як засіб рахування, часова координація, часова компенсація, часова конкуренція, креативна функція часу (час творення) та час споживання. До вимірів часу він відносить: переживання часу (суб'єктивне та об'єктивне), часову перспективу (розподіл часу на минуле, теперішнє та майбутнє), часову логіку (час як Хронос та Каїрос), перебіг часу (лінійний або циклічний час) та вимірювання часу (уявлення про безперервний чи квантований перебіг часу)» [3, 227].

У статті «Темпоральність у вирі повсякденного буття сучасної людини» [2] М. Лазарева аналізує «різні підходи до розуміння особистісної темпоральності людини та обрані нею у зв'язку із цим життєві позиції» [2, 15], зокрема у динамічній західній філософії та споглядальній східній, а також «швидкісні темпи життя людини у сучасних глобалізованих містах і мегаполісах, де розуміння часу тотально прагматичне» [2, 15].

Бюнг-Чул Хан у праці «Суспільство втоми» [4] порушує актуальні сучасні проблеми, такі як роздуми про динаміку, яка стискає час, формуючи суспільство продуктивності та/чи суспільство втоми [4].

Стаття Е. Негеруела-Азарола «Настав час: Хронос / Кайрос, трансформаційні дослідження та навчання і розвиток» [6] виробляє чітку концептуалізацію часу в соціальних науках через дві часові концепції: Хронос і Кайрос, наголошуючи, що Кайрос стає значущим у соціальних науках та освіті, коли викладачі та студенти фіксують важливі моменти за допомогою мистецтва, оповідання чи мультимедіа. Цей інтегрований у мистецтво, орієнтований на дію підхід, який називається «Трансформативне дослідження», сприяє активному та творчому втручання, коли час дослідження не просто вимірюється чи

документується, а й проектується, переживається та розповідається [6].

У книзі «Хронос і Кайрос: форми соціально-історичного часу» [5] Г. Гвадалупе Валенсія досліджує теоретико-соціологічні напрацювання із метою розміщення проблеми часу на різних рівнях аналізу: онтологічному, епістемічному, а також пам'яті, проекту та утопії. Автор представляє теоретичну пропозицію про час як конститутивний вимір історико-соціального способу структурування суспільства [5].

Мета статті – аналіз концепту Хроносу в культурно-цивілізаційному вимірі, зокрема його ролі у формуванні світоглядних, філософських та соціокультурних уявлень різних епох і цивілізацій, а також специфіки трактування часу в різних культурах, його впливу на структуру суспільних відносин, мистецтво, життя людини та ін.

Виклад основного матеріалу. Час відіграє ключову роль у культурологічних дослідженнях, адже через його розуміння можна аналізувати глибинні структури культури. Від античної філософії до цифрової епохи час залишається фундаментальним поняттям, яке визначає спосіб існування людини в конкретному культурно-цивілізаційному просторі.

Однією із ключових концепцій часу є поняття «Хронос», яке походить із давньогрецької філософії і має глибоке укорінення у різних культурних світах і контекстах.

Греки використовували три слова для позначення часу: Хронос, Айон і Кайрос. Термін «Хронос» (Χρόνος) у давньогрецькій традиції означає лінійний, кількісний час, який відображає послідовність подій, «обрамляє кількісну причинність і якісну документацію» [6]. Недарма навіть у повсякденному житті часто зустрічається словосполучення «хронологія подій». Такий час вимірюється за допомогою календарів, годинників і хронологій.

Хронос складається з часу, який постійно плине, з об'єктивної перспективи часу, з кількісного часу, з постійного руху до майбутнього, де сьогодні не існує, а кожне відображення в теперішньому моменті є переробкою в безпосереднє минуле, яке назавжди віддаляється. У цій тимчасовості найближче майбутнє постійно наближається, тоді як безпосереднє минуле постійно віддаляється [5].

На відміну від іншого грецького поняття часу – «Кайрос» (καιρός), яке вказує на якісний,

сприятливий момент, – Хронос символізує об'єктивний та безперервний хід часу. Тобто у філософському та культурному розумінні Хронос уособлює поступальний, механічний рух часу, який є невідворотною особливістю життя. Його зазвичай протиставляють Кайросу тому, що той означає певний переломний момент. Кайрос фіксує час як трансформаційні, концептуальні та емоційні моменти, що представляють значні та доречні випадки змін [6].

Розрізнення Хронос/Кайрос дає змогу представити час на трьох рівнях: 1) лінійний континуум для причинних, кількісних аспектів; 2) статична аналітична основа для якісної категоризації; 3) динамічна, творча сітка, що підкреслює моменти, які можуть формувати ідентичність невеликими, але послідовними способами [6].

Такий контраст між Хроносом і Кайросом часто використовують у художніх творах: буденний плин часу vs. моменти осяяння, доленосні події.

Українські дослідники підкреслюють, що Кайрос вкорінений в українському менталітеті. «Це бачення потоку подій-пропозицій, відповідно до яких має діяти суб'єкт і які становитимуть сутність його життя. У цій мудрості символічно відбито акт вручення суб'єктом самого себе в обійми плину подій (...) готовність до свого виживання за будь-яких подій. Як справи не повернуться, але якось воно та буде, якось суб'єкт зуміє пристосуватись і до життя в новій системі координат. Суб'єкт налаштовується на «полювання» за вдалим моментом – подарунком від часу-Каїроса. Це і є пропозиціональний, суб'єкт-центрований спосіб бачення плину подій, це український Каїрос повсякдення. Він допомагав народу виживати впродовж сторіч...» [3, 241–242].

У грецькій міфології саме Хронос часто асоціюється з Богом часу, хоча цей образ згодом переплутався із Кроносом – титаном, який пожирає своїх дітей. Водночас у цьому є свій сенс: Бог часу безжалісно пожирає усіх нас, а ми остаточно змирилися із такою ціною життя. Тому час сам по собі вже є цінним надбанням, збереженим у минулому, універсальним з антропологічного погляду: переважна більшість суспільств шанує минуле, яке об'єднує їхню культуру, їхні звичаї, формує їхню соціокультурну ідентичність та забезпечує повагу до предків, яких поглинув час.

Загалом значення і розуміння Хроносу відрізнялося у різних культурних традиціях.

Так, в античній філософії, зокрема у працях Платона та Аристотеля, Хронос розглядався як об'єктивний, вимірюваний час. Платон у «Тімеї» описує час як рухомий образ вічності, що підкреслює його вторинність щодо вічного буття. У такій традиційній культурі, як східна, час, як і в давньогрецький період, має циклічний характер: народження, розквіт, занепад, оновлення.

«Якщо час сприймати як лінійний, спрямований вектором у майбутнє, то потік нових подій матиме вигляд як нові вимоги часу, нові можливості чогось досягти. Хід подій набуває неповторності і незворотності. У циклічній концепції часу є повторення в перебігу подій. Уявлення про відтворюваність потоку подій відбувається паралельно з відтворюваністю можливостей для дій. Зрозуміло, що в циклічному часі події втрачають свою унікальність і неповторність. Відповідно до цього змінюється ставлення до власної діяльності, підхід до формулювання цілей та стратегії задля їхнього досягнення. Життя в сучасному західному суспільстві надає перевагу моделюванню часу як лінійному вектору, спрямованому в майбутнє» [3, 243], – наголошують українські дослідники.

Такі особливості тлумачення часу (як циклічного/лінійного) у культурології використовуються для дослідження міфології та ритуалів у традиціях різних народів.

Зовсім іншим є поняття часу в християнській традиції. У середньовічному богослов'ї Хронос асоціювався із земним, гріховним світом, який протиставлявся вічності Бога. Хронос розумівся як час очікування Судного дня, а Кайрос – як момент зустрічі з божественним. Тому в західній традиції Хронос продовжує сприйматися як лінійний і незворотний, що пов'язано з християнською концепцією історії: створення світу – розвиток – кінець світу.

Нові риси тлумачення набула категорія часу в Новий час та в епоху Модерну переважно завдяки розвитку науки та технологій.

Час відіграв основоположну роль у глобалізації дев'ятнадцятого століття. Зростаючий взаємозв'язок спонукав сучасників задуматися про знищення простору й відстані та розвинути глобальну свідомість. Час – історичний, еволюційний, релігійний, соціальний і юридичний – забезпечив основу для порівняння націй і культур, встановив ієрархії, які відокремлювали «передові» від «відсталіх» народів у епоху, коли такі відмінності лежали в основі європейського імперіалізму [7].

Також час починає сприйматися як вимірювана та контрольована величина, що знайшло своє вираження у механічних годинниках та індустріальних ритмах праці та відпочинку.

Такі особливості часу і Хроносу в контексті ритмів життя, праці, дозвілля та соціальних змін використовує у своїх дослідженнях сучасний соціокультурний підхід.

«В епоху постмодерну утверджується новий хронотип культури, який, у свою чергу, провокує відкриття широких можливостей для побудови особистості та формування її образу» [11]. У добу постмодерну Хронос піддався деконструкції, на яку суттєво вплинули культура й різні ідеології (Ж. Дерріда, М. Фуко), а також розвиток новітніх технологій та медіа. Навіть у західній традиції з'являються концепції нелінійного часу (наприклад, у кіберпросторі, мистецтві, філософії), коли часові межі стають розмитими. Виникає поняття хронотопу як єдності часу і простору, відбувається зміна у сприйнятті Хроносу завдяки цифровізації, віртуальній реальності та ін. Хронос починає використовуватися в історіографії для періодизації культурних епох, а також у філософії культури для позначення життєвого циклу цивілізацій.

Мистецтво як суміш жанрів, кольорів і форм та інші культурні явища поступово набувають дедалі виразнішого відтінку тимчасовості.

Важливо наголосити, що на сьогодні Хронос переживає величезні трансформації: людина намагається максимізувати свою продуктивність, тобто стиснути час і заповнити його діяльністю.

Так, на думку теоретика культури П. Віріліо, технології призводять до стиснення часу і простору, фрагментуючи їх і перешкоджаючи спокійній асиміляції подій. Він вважає, що швидкість світла є також світлом швидкості. З незапам'ятних часів людина прагнула швидкості, щоб рухатися швидше і швидше. За колесом йшов віз, потім велосипед, автомобіль, локомотив, швидкісний поїзд, надзвуковий літак, який розвивав крейсерську швидкість 2158 км/год і прилади для дослідження космосу. Ми опиняємось у шаленій гонці, якій, здається, немає кінця [10]. Наголошуючи на захопленні простору швидкістю, П. Віріліо, з одного боку, звинувачує у втраті актуальності фізичного простору безпосередність, повсюдність і синхронність технологій, а з іншого – стверджує, що без часу немає простору, а без

простору немає тіла. Навіть від архітекторів він вимагає вирішення розриву між реальним і віртуальним простором. Адже, на думку дослідника, архітектура вразлива не лише до бомб, вона беззахисна перед цифровими, комунікаційними та інформаційними технологіями, які проникають у двері та вікна наших домівок, реорганізуючи час і простір, у якому ми живемо [9].

Багатоцільність та технології-помічники в орієнтованій на сферу послуг культурі зручності замість того, щоб покращувати життя, заважають людині, породжують депресії, синдром дефіциту уваги та прикордонні розлади особистості. Корейський дослідник Бюнг-Чул Хан трактує такі розлади як нездатність керувати негативним досвідом у епоху, яка характеризується надмірним позитивом і універсальною доступністю людей і товарів. Стрес і виснаження – це не лише особистий досвід, а й соціокультурні та історичні явища. Бюнг-Чул Хан стверджує, що в епоху цифрових технологій люди, прагнучи максимізувати свою продуктивність навіть у вільний час, стають самі для себе експлуаторами. Намагання бути продуктивним і успішним у всіх сферах життя, включаючи вільний час, призводить до вигорання та хронічної тривоги. Суспільство перетворюється на суспільство втоми [4].

Найбільший негативний вплив на відчуття часу мають кризові моменти не лише у житті кожної людини, а й у масштабі країни. Так, наша країна вже четвертий рік перебуває у стані війни з Росією. «Повсякденно-буденний тип світогляду, притаманний окремій людині, фокусується на сенсі виживання та комфорту, тому тут темпоральний розрив може проявитися у значній мірі, а війна – отримати статус травмуючої події, після якої життя поділяється на «до» та «після» [1, 33]. Українське суспільство переживає своєрідну кризу часу, коли прагнення до виживання призводить до втрати відчуття моменту й психологічного виснаження. Наслідки таких трансформацій потребують окремого осмислення.

Висновки. Отже, концепт Хроносу є ключовим у розумінні часу в культурно-цивілізаційному вимірі як соціальне, історичне й художньо-естетичне явище та одна із центральних категорій у культурологічних дослідженнях, адже сприйняття та організація часу суттєво впливають на формування культурних традицій, світогляд і менталітет будь-якого суспільства.

Його трактування змінювалося в різні історичні періоди та залежало від особливостей світоглядних систем і філософських традицій. У давньогрецькій філософії Хронос символізував лінійний, об'єктивний та невідчужуваний плин часу, що відрізняється від Кайроса – моменту сприятливої нагоди. У міфологічному аспекті образ Хроноса переплітався з уявленнями про божественний час, який згодом отримав християнське осмислення як земний, гріховний і незворотний.

Середньовічна християнська традиція протиставляла Хронос вічності Бога, надаючи йому значення очікування Судного дня. У Новий час і період Модерну концепт часу зазнав значних трансформацій під впливом науки й технологій. Він почав сприйматися як вимірювана й контрольована величина, що знайшло відображення в індустріальному суспільстві.

У постмодерну епоху Хронос піддається деконструкції, а його осмислення зазнає змін через появу новітніх технологій і цифровізацію, нелінійні концепції. Віртуальна реальність, цифрові комунікації та глобалізація сприяють розмиванню часових меж, перетворюючи Хронос на змінну й фрагментовану категорію. А технологічний прогрес і гонитва за продуктивністю призводять до фрагментації часу, синдрому дефіциту уваги та виснаження людини.

Отже, Хронос залишається базовим концептом для аналізу культурно-цивілізаційних і соціальних трансформацій. Перспективним напрямом дослідження вбачається вивчення того, як сучасні технології й суспільні зміни впливають на сприйняття та організацію часу в житті різних культур.

Література

1. Гончарова О. О. Темпоральність в умовах миру та війни: до питання зміни орієнтацій особистості у соціальному часі. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers*. 2022. 11 (88). Р. 26–36.
2. Лазарева М. Л. Темпоральність у вирі повсякденного буття сучасної людини. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 35. С. 15–21.
3. Мандебура О., Полунін О. Часовикористання: особливості українських реалій. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. Київ, 2008. Вип. 40. С. 227–246.
4. Byung-Chul Han. *The Burnout Society*. Stanford Briefs, 2015. 72 p.

5. Guadalupe Valencia G. Cronos y Kairós: las formas del tiempo sociohistórico, ANTHROPOS, 2013. 250 p.

6. Negueruela-Azarola E. It Is About Time: Chronos/Kairos, Transformative Research, and Learning and Development. *Language Teaching Research Quarterly*. 2025. Vol. 46. P. 130–145

7. Ogle V. The Global Transformation of Time: 1870–1950. Harvard University Press, 2015. 279 p.

8. Platovnjak I., Svetelj T. Chronos and Kairos of Hope. *Bogoslovni vestnik*. 2021. № 81(4). P.797–806

9. Sánchez Tappan J. C. Paul Virilio: Resistencia a la tecnología y recuperación del cuerpo. Universitat Internacional de Catalunya. Departament d'Arquitectura, 2021. 351 p.

10. Virilio P. Dromología la lógica de la Carrera. *Letra internacional*. 1995. № 39. P. 34–40

11. Gavran I., Stoian S., Rohozha M., Vilchynska I., Pletsan K. Visual practices of human creation in postmodern culture. *Herança*. 2023. № 6 (2). P. 245–254.

References

1. Honcharova, O. O. (2022). Temporality in Conditions of Peace and War: On the Issue of Changing the Orientations of the Individual in Social Time. *Humanities Studies*, 11 (88), 26–36 [in Ukrainian].

2. Lazareva, M. L. (2022). Temporality in the Vortex of Everyday Life of a Modern Person. *Current Problems of Philosophy and Sociology*, 35, 15–21 [in Ukrainian].

3. Mandebura, O., & Polunin, O. (2008). Time Use: Peculiarities of Ukrainian Realities. Scientific

Notes of the I.F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, 40, 227–246 [in Ukrainian].

4. Byung-Chul, Han (2015). The Burnout Society. Stanford Briefs [in English].

5. Guadalupe Valencia, G. (2013). Cronos y Kairós: las formas del tiempo sociohistórico [in Spanish].

6. Negueruela-Azarola, E. (2025). It Is about Time: Chronos/Kairos, Transformative Research, and Learning and Development. *Language Teaching Research Quarterly*, 46, 130–145 [in English].

7. Ogle, V. (2015). The Global Transformation of Time: 1870–1950. Harvard University Press [in English].

8. Platovnjak, I., & Svetelj, T. (2021). Chronos and Kairos of Hope. *Bogoslovni vestnik*, 81 (4), 797–806 [in English].

9. Sánchez Tappan, J. C. (2021). Paul Virilio: Resistencia a la tecnología y recuperación del cuerpo. Universitat Internacional de Catalunya. Departament d'Arquitectura [in Spanish].

10. Virilio, P. (1995). Dromología la lógica de la Carrera. *Letra internacional*, 39, 34–40 [in Spanish].

11. Gavran, I., Stoian, S., Rohozha, M., Vilchynska, I., & Pletsan, K. (2023). Visual Practices of Human Creation in Postmodern Culture. *Herança*, 6 (2), 245–254 [in English].

Стаття надійшла до редакції 03.01.2025
Отримано після доопрацювання 05.02.2025
Прийнято до друку 14.02.2025